

'Polyfonie is gewoon voor de St.

In gesprek met Véronique van den Engh

Véronique van den Engh (1962) werd geboren in 's-Hertogenbosch. Ze studeerde orgel bij Maurice Pirenne aan het conservatorium te Tilburg en behaalde daar in 1990 haar diploma Uitvoerend Musicus. Tevens studeerde ze koordirectie bij Cees Rotteveel. Voor dit nummer van Muziek & Liturgie schreef ze een compositie voor de gevorderde organist over het lied 'Veni Sancte Spiritus'. Janieke Bruin ging met Van den Engh in gesprek.

Je bent als organiste verbonden aan de Kathedrale Basiliek van Sint-Jan te Den Bosch. Kun je iets vertellen over de praktijk daar?

Op zondag hebben we twee vieringen, één om 10.00 uur, één om 11.45 uur. In beide missen worden een gecomponeerde Latijnse mis en twee motetten gezongen. Verder is de dienst om 10.00 uur meer in oude stijl, met Gregoriaanse introïtus, communicio, prefatie en pater noster. In de tweede dienst klinken die onderdelen in het Nederlands. Daarnaast hebben we natuurlijk ook vieringen op feestdagen en op (incidentele) andere momenten. Ook hebben we vieringen van het bisdom, want de Sint-Jan is natuurlijk een kathedraal, de hoofdkerk van een bisdom.

We hebben in de Sint-Janskathedraal een koorinstituut, de Schola Cantorum, waar kinderen vanaf ongeveer zeven jaar een opleiding krijgen als zanger. Ik geef daar AMV, solfège en Gregoriaans en doe ook partijrepetities. De missen en motetten zijn de ene keer met orgelbegeleiding, de andere keer zonder. Voor en na de mis speel ik op het orgel, en tijdens de mis doe ik wat 'tandartswerk' zoals ik het noem, vul ik wat gaatjes.

Ik speel van alles op het instrument. Zo speelde ik in de veertigdagentijd delen uit *Chemin de la Croix* van Marcel Dupré, maar ik speel ook Bach, Widor, noem maar op. Dat is flink aanpoten, maar ik wil mensen veel aanbieden. Ik maak dan ook een planning van welke literatuur ik wanneer ga spelen. Er is een soort inlegvel bij het misboekje waarop staat wat ik speel. Dat kost wat energie, maar het heeft wel een meerwaarde. Een enkele keer, zoals bij die stukken van Dupré, laat ik een korte toelichting lezen. Dat voegt echt wat toe. Dat doe ik natuurlijk niet bij alles, maar als mensen weten wat ik speel, dan luisteren ze anders. Dat hoort ook een beetje bij de muzikale opvoeding, denk ik.

Je legt de lat voor jezelf wel hoog...

Ja, dat ben ik het instrument wel verplicht. Tijdens de mis speel ik ook wel andere, soms wat eenvoudigere stukjes,

maar verder zijn het de grotere werken. Voor de mis speel ik lang, omdat er dan rust in de kerk is en men naar de muziek kan luisteren.

Hoe ben je in de Sint-Jan terechtgekomen?

Toen ik twaalf jaar was, ging ik zingen in het meisjeskoor. Van daaruit ben ik doorgroeid naar het volwassenkoor. Ondertussen ging ik orgel studeren en werd ik regelmatig gevraagd om wat te begeleiden en in te vallen. Ik werd er dus echt door de praktijk ingezogen. Inmiddels loop ik er alweer 43 jaar rond! Maar er zijn ook mensen die al vijftig jaar lid zijn...

Er is in de loop der jaren natuurlijk wel wat veranderd. Zo hadden we vroeger een jongens- en een meisjeskoor. Inmiddels zijn die koren samengevoegd in de Schola Puerorum, die nu ongeveer 55 kinderen telt. Als de kinderen een jaar of veertien, vijftien zijn, gaan ze naar de Schola Iuventatis, waar ze zingen tot ze een jaar of 23 zijn. Op dit moment telt die schola veertien meiden. Daar kun je zoveel mooie muziek mee doen! En dan hebben we een volwassenkoor, de Schola Maior, dat ongeveer 45 leden heeft. De verschillende koren zingen zowel zelfstandig als ook samen. Ook de dames en heren zijn afzonderlijk inzetbaar. Als we echt alles samenvoegen in het tutti-koor, dan hebben we de mogelijkheid om tweekorige werken te doen!

We leggen de lat hoog, dat is onderdeel van de opleiding die in het koorinstituut wordt aangeboden. Je kan kinderen op muzikaal gebied veel meer uitdagen dan vaak wordt gedacht. De kinderen smullen van wat lastigere stukken, ze willen worden uitgedaagd. Uiteindelijk zingen ze dan ook geen eenvoudige werken: Palestrina, Josquin, Britten, noem maar op. In Engeland heb je natuurlijk diverse plaatsen waar dit soort koorscholen functioneren, maar in Nederland zijn er maar een paar.

Hoe verhouden de lessen van de koorschool zich tot die op de plaatselijke muziekschool?

Jan geschreven...'

Véronique van der Engh. Foto: Marc Bolsius

Wij hebben een goede relatie met de plaatselijke muziekschool. De muziekschool tekent ons AMV-diploma dat de kinderen van de koorschool krijgen. Bij ons krijgen de kinderen AMV-lessen die gericht zijn op wat ze bij ons moeten kunnen, dus we richten ons ook op de 2/2e maat, de 4/2e maat enzovoort. Ik heb die AMV-cursus zelf ontwikkeld.

Dat vind ik leuk, zelf lesmateriaal ontwikkelen voor wat ze bij ons moeten kunnen.

Hoe wordt bepaald welk repertoire er wordt gezongen in de vieringen?

Bij vieringen speel ik orgel en dirigeert de dirigent het koor.

Portret

Ruim van tevoren doet de dirigent een voorstel voor repertoire, daar overleggen we vervolgens over. Er zijn in elk geval een mis en twee motetten in iedere viering. We bepalen het repertoire voor een langere periode. Het rooster van nu omvat de periode van Carnaval tot de meimaand.

Omdat we de verschillende koorafdelingen ook apart kunnen inzetten, kunnen we van tijd tot tijd groepen ontlasten. Dat is wel eens goed, want het is natuurlijk een voortdurende trein hier. En alles moet op tijd af, hè... Daarom hebben we ook als regel: we doen in principe wat op het rooster staat. Het is echt bij hoge uitzondering dat we daarvan afwijken. Alles gaat dus supersnel voorbij, er is steeds weer ander repertoire. Dat heeft als voordeel dat repertoire dat je minder ligt ook zó weer voorbij is...

Hoe komt het denk je, dat mensen lang verbonden blijven aan de schola?

Zo'n schola heeft een verbindend effect, het geeft een familiegevoel. Waar een kamerkoor lang kan werken en dan een paar uitvoeringen heeft, hebben wij elke week weer wat anders te zingen. Die alsmaar voort denderende trein werkt als een prikkel.

Ik zie allerlei componisten voorbij komen: Palestrina, Hassler, Byrd, Fauré, Britten...

Ja, we voeren van alles uit, ook veel Nederlandse muziek van bijvoorbeeld Andriessen en Pirenne. Maar we zingen ook veel Engels repertoire. We zingen alleen vrijwel geen muziek uit de tijd van Mozart en Haydn. Die is vaak te lang: in de winter is het natuurlijk ijskoud in de Sint-Jan, je kunt het de zangers en kerkgangers niet aandoen om dan zulke lange stukken te zingen. Bovendien gaat het ook helemaal niet met de akoestiek. Polyfonie is veel meer geschikt voor de ruimte van de Sint-Jan: die is gewoon voor zo'n ruimte geschreven!

Is de Sint-Jan een droomplek voor je?

Ja, absoluut. Kijk, ik ben hier een hele poos assistent geweest, maar toen ik voor deze functie werd gevraagd, ja, toen ging er wel wat door me heen. Ik ben hier Maurice Pirenne opgevolgd, de man onder wiens leiding ik als kind zong, bij wie ik heb gestudeerd. Hij is trouwens ook degene die het meisjeskoor heeft opgericht, die de dames heeft toegevoegd aan het groot koor en die mij, de eerste vrouwelijke organist hier, naar voren schoof als zijn opvolger. Maar vooral het orgel is heel bijzonder. Twee jaar geleden publiceerden we het boek *Het groot orgel van de Sint-Janskathedraal, de Nachtwacht van 's-Hertogenbosch*. Ik heb die term 'Nachtwacht' erin geslingerd om mensen zich te laten realiseren wat voor

prachtig instrument we hebben in de Sint-Jan. De kas staat bekend als één van de mooiste van Europa! Men realiseert zich dat te weinig. Nou komt dat voor een deel ook doordat het in de kerk heel donker is en je het instrument dus maar slecht kunt zien vanaf beneden. Het was mijn droom om het schitterende houtsnijwerk van het orgel naar beneden te brengen, naar de mensen toe. Vandaar dit boek en daarom staan er ook heel veel foto's in. Toen het orgel vorig jaar vierhonderd jaar oud was, heb ik gezorgd dat er drie cd's als klankdocument klaar lagen: *Imposant*, *Allure* en *Illuster*. Het orgel is een imposant instrument in zowel klank als uiterlijk, het is een dame van allure, een illuster instrument. Het orgel klinkt niet alleen tijdens de mis, maar ook tijdens onze concertserie. We hebben bijvoorbeeld de juni-junior serie op de zaterdagmiddagen in juni. Dan krijgen jonge organisten de kans om hier te concineren. Dat is echt zó leuk, om jong talent te horen, mensen die écht voor het orgel gaan. We moeten naar beneden kijken in leeftijd: die jonge mensen moeten straks al onze orgels bespelen! Kerkbesturen moeten ook echt meer gaan inzien hoe belangrijk muziek is voor de eucharistieviering of voor welke viering dan ook. Zonder muziek blijft er niets meer over. Muziek raakt mensen, brengt ze in een bepaalde sfeer waardoor andere dingen makkelijker binnenkomen. Er komen veel mensen speciaal voor de muziek naar de Sint-Jan.

Tot slot, kun je wat vertellen over je compositie over 'Veni Sancte Spiritus'?

'Veni Sancte Spiritus' is opgenomen in zowel *Gezangen voor Liturgie* als het *Liedboek – Zingen en bidden in huis en kerk*. Wat betreft melodie ben ik uitgegaan van het gregoriaans, dat mag je natuurlijk verwachten van een Rooms-katholieke musicus. Het lied bestaat uit tien verzen, die twee aan twee gelijk zijn. Dus je hebt vijf groepjes van twee. De eerste van zo'n groepje van twee bevat steeds de Gregoriaanse melodie, maar wel steeds in een andere uitbreiding: eerst unisono, later in kwarten begeleid, in canon, enzovoorts. Ieder tweede vers is een variatie op het thema van dat vers. Soms moet je een beetje zoeken waar de melodie zit, maar na een beetje studeren kom je daar wel achter. Het slot is tweeledig. In de liedboeken staat er nog een 'Amen, Alleluia' achter het lied, maar dat ontbreekt in het Gregoriaans. Einde B voorziet dus nog in een 'Amen, Alleluia', maar einde A niet. Daar klinkt nogmaals *Veni sancte Spiritus*. Omdat ik ben uitgegaan van het Gregoriaans, geef ik de voorkeur aan einde A. Er zitten een paar hele frisse, vrolijke stukjes in, want het is echt voor Pinksteren! •